

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 30 oktyabr (çərşənbə günü) tarixli XXVI nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Çarşənbə, 23 məhərrəmülhəram sənə 1337. 30 təşrinü-əvvəl sənə 1918.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə "Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 6-91.

Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iada edilməz.

Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiat: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İkinci Azərbaycan firqəsi (diviziyası) taborlarında istixdam olunmaq [xidmətə qəbul edilmək] üzrə türkçə bilən altı feldşərə lüzum vardır. Arzu edənlər vəsiqələri ilə bərabər, hər gün saat ikidən saat altı sonraya qədər Rotşildin evində firqə sərbəbatinə [baş həkimliyinə] müraciət etsinlər.

EV KOMİTƏLƏRİNƏ ELANI-RƏSMİ

Bununla şəxsi vərəqələr xüsusunda bütün əhaliyə elan olunur ki, vərəqələr təcili ev komitələri tərəfindən yazılıb əhaliyə verilməlidir. Fotoqraf surət ləri isə sabiq elandakı bir ay müddətə bədalə iki ay müddətində hüviyyət [şəxsiyyət] vərəqələrinə yazdırılmalıdır. Kəzalk [həmcinin], polis dairələrinə müraciətdən ötrü, sabiqdə elandakı on günə bədalə təftiş üçün vaxt dəyişilib, hər kəs ayda bir dəfə müayinədən ötrü kəndi polis dairələrinə müraciət etməlidirlər.

Azərbaycan Polis Müfəttişi-Ümumi Bəhaəddin

HÖKUMƏT QƏRARDADI

Daxiliyyə Nəzarətindən [Daxili İşlər Nazirliyindən], 1918 sənənin təşrinü-əvvəlinin [oktyabrının] 27-sindən

Nömrə 9
Müvəqqət Bakı qubernatoru vəzifəsini ifadə müvəzzəf [ifa edən] ərkani-hərb miralay [qəraqah polkovnik] Məhəmməd Fəthi bəy can-bələri təşrinü-əvvəl 20-sindən Bakı qubernatorluğuna təyin edilir.

Nömrə 10
Bakı qubernatorunun baş müavinini vəzifəsini müvəqqəf ifadə müvəzzəf Kiyev hüquq şöbəsi ikmal etmiş [bitirmiş] Müseyib bəy Axıcanov təşrinü-əvvəl 20-sindən Bakı qubernatorunun baş müavinliyinə təyin edilir.

Nömrə 11
Kapitan Əli bəy Zizikski təşrinü-səninin 1-indən etibarən Bakı qubernatorunun kiçik müavinliyinə təyin edilir.

Nömrə 12
Sabiq Zaqafqaziya Seymi kargüzəri Yusif bəy Hacıqasımov, məcəbii 1918 sənəsinin təşrinü-əvvəlinin [oktyabrının] 10-una hesab olmaq üzrə, mənim baş xüsusi işlər məmuru təyin edilir.

Nömrə 13
Gəncə quberniyasının əhli Səməd bəy Cəmillinski təşrinü-səninin [noyabrın] 1-indən etibarən mənim xüsusi işlərə baxan kiçik məmur təyin edilir.

Nömrə 14
1918 sənənin təmmuzun [iyulun] 17-sindən etibarən kollejski sekretar [kollegiya katibi] Bəhrəm bəy Rzabəyov mənim dəftərxanam kargüzərliyinə təyin edilir.

Nömrə 15
Gəncə quberniyası Əxzi-əsgər [Hərbi qulluğa çağırış] idarəsinin üzvü Dokudovski mənim dəftərxanama təşrinü-əvvəl [oktyabrın] 20-sindən vitse-direktor təyin edilir.

Nömrə 16
Şuşa qəzası üçüncü şöbəsinin mirovıy posredniki [sülh vasitəçisi] Mastidiski təşrinü-səninin [noyabrın] 1-indən etibarən Ərəş şöbəsi mirovıy posrednikliyinə təyin edilir.

İştə, əbədi xüsrən [ziyan; məhrumiyyət], millətlərin batması, millətlərdən Allah qorxusunun silinməsi ilə başlar. Əqləq gedər, milliyət gedər, nə istiqbal [gələcəyi], nə istiqal, cümləsi gedər. Bir millətdən Allah qorxusu qalxarsa, millətə tam bir ölümlə arız olar [üz verər]. Əfradının [fərdlərinin] qəlbində Allah qorxusu bulunan bir millət dünyaya sahib olar. Mövtü istehqar edər [ölümü saymaz], sahibi-şərəf olar. Allah-taala və təqəddəs [uca və qüsuruz Allah] həzratları kəndisindən qorxanlardan xoşnud olar. Ey müsəlman, Allah qorxusu ilə gözədən axan yaş Allah pak sevər. Allah qorxusu ilə ağlayan gözə cəhənnəm atəşi dəyməyəcəyini peyğəmbərimiz [səlləllahu-taala əleyhi və səlləm] [Allah-taalanın salamı onun üzərinə olsun] əfəndimiz buyurmuşdur. Bunların haqqında bir çox ayət-kərimələr də vardır. Allahdan qorxmaq onun bilmək deməkdir. Yalnız bilməyən insanlarda əslə xeyir yoxdur. Hər şey Allah qorxusundan gəlir. Vədinə sadiq olmaq, əhəndə vəfakarlıq göstərmək Allah qorxusu ildir. Qəlbli məxfətüllah [Allah qorxusu] nuru ilə qılıncın parıldaması kimi parlayan türk, artıq heç bir şeydən qorxmaz, yalnız Allahından qorx, çünki sizi təriqi-nicata [qurtuluş yoluma], sizi istiqal və hürriyyətə, saadət və istiqbalə götürəcəkdir. Na dərslərə desinlər, əzəməti-Bariyə qarşı [Allahın əzəməti qarşısında] milliyətin titrəsi. Qəlbindəki məxfətüllahdan ötrü, özündən yüksək və özündən kiçik olanları bilərsən, zabitlərinin, amirlərinin [başqalarının] verdiyi əmriləri icra edərsən, əsgərlərin[də] - vəzifəyi-müqəddəseyi-vətəniyyinin [vətən qarşısında müqəddəs vəzifənin] ifasında böyüklük çəkməzsən, Allahın əmrini yerinə gətirərsən. Sizin kimi fərdlər toplanaraq, qüvvətli məcmular [yekunlar], böyüklər, qoşunlar olar. Düşmənlərdən artıq qorxar, kimsə özü-nü və öz torpağınza hücum gətirməz, taqət bularmaz. İştə, bu mərifət də əsgərlikdir. Əsgərliyi daima xatirində qabağında tut, gur bələləni əsgərlikə söndür. Övladı daha kiçik ikən, həttə daha ilk danışmağa başlar kən belə əsgər kəlməsini ögat. Balaları əsgərlikdən azad etməmək üçün yalan söyləmə, yalan şahədətdə [şahidlikdə] bulunma. Düz ol, düz danış ki, Allahuzülcəlal [şanı uca Allah] həzratları bütün məxluqatın ən xırdı işarini bilir, ən xırdı hərəkətlərini görür. Düz işləməyənlər, düz danışmayanlar həm dünyada, həm axirətdə məqhur [qəhr, məhv] olurlar.

29 təşrinü-əvvəl 34

SÜLH ƏTRAFINDA

Vilsonun yeni maddələri

- Eylülün [sentyabrın] 27-sində Rəisi-cümhur [Prezident] Vilson, bir nitq irad edərək [söyləyərək], sülh programına atıdğı [aşğıdadı] 5 maddəni əlavə etmişdir:
  - "Millətlər ittifaqına daxil olacaq məmləkətlər biri-birinə də təfəvvüqdən [üstünlük əldə etməkdən] göz çəkməlidirlər. Millətlər həpsi bərabər hüquqa malik olacaqlar.
  - Bir, yaxud bir neçə millətin mənafeyi ümumi mənafeyə zidd olduğu təqdirdə, ümumi etilaf [razılışma] onu müdafiə etməməyəcəkdir.
  - Ümumi ittifaq daxilində bu və ya o millətlər arasında xüsusi ittifaq və etilafın mövcud ola bilməz.
  - İttifaqda bir millət, o biri millətin iqtisadi cəhətlərini təqib etməməyəkdir: iqtisadi boykot qəti surətdə qadağandır, fəqət ittifaq bu və yaxud başqa məqsətlər üçün bazarından çıxarması itixarına malikdir.
  - Bütün beynəlmiləl müqavilələr ümumi elan edilməlidirlər."

Mələm olduğu üzrə, Maks Badenski tərəfindən İsvəcərə vasitəsilə göndərilmiş notada deyilir:

"Almaniya Hökuməti Cəmahiri-Müttəhədə [Birləşmiş Ştatlar] Rəisi-cümhurunun [Prezidentinin] gərək 8 yanvar tarixli nitqində və gərəksə sonki bəyanatında, xüsusən 27 eylül tarixli nitqdə göstərmiş olduğu maddələri sülh əsasına qoyulmaq üçün qəbul edir."

Mütarikə şəraiti [taşkas şərtləri]

Amerika Rəisi-cümhurı Vilson, Müttəfiq Dövlətlər hökumətlərinə təklif etmişdir ki, əqdi [bağlanması] möhtəməl olan [ehtimal edilən] mütarikənin şəraitini hazırlasınlar. Vilson bəyən etmişdir ki, fəvqaladə millətin hökumətin əməlinə məsul etməz. Camaat rəyasəti-əsgəriyyəni [hərbi rəhbərliyi] özünə tabe etməməyir. İşlər həmin əvvəlki şəxslərin əllərində qalır. Mötəlif [razılığa gələn] millətlər bu vaxtdakı Almaniya siyasəti başında durmuş olanlara etimad göstərə bilməzlər və alman millətinin öyün nümayəndələri ilə mütarikə əqd edə bilərlər ki, doğrudan xalq nümayəndələri olduqlarını qanuni-məşrəta [konstitusiyası qanunu] ilə təmin edə biləsinlər.

Cenevadan [Cenevrədən] verilən məlumata görə, fransız sosialistləri sülh məsələsi haqqında Klemansondan izahət tələb edirlər. İctimaiyyatların [sosialistlər] bilatir [təxirə salınmadan] sülh müzakirə [müzakirələr] başlanması xüsusundə müraciətnamə yazırlırlar.

Fransa burjuvaz matbuatı Almaniyanı axırədə döyməyi tələb edir.

İngiltərə etilafçı sosialistləri tələb edirlər ki, bolşeviklikdə məznun olanlar [bolşevik olduğundan sübhələnənlər], kasbkarlar ittifaqlarından [həmkarlar ittifaqlarından] kənar edilsinlər.

HƏRB XƏBƏRLƏRİ

- Londondan xəbər verilir ki, "Dundalk" nam [adlı] İrlanda vaporu (paraxodu) bazar ertəsi gecə İrlanda dənizində qarq edilmişdir. 30 nəfər bəhriyyədən [matrosdan] ancaq 13-ü xilas edilib, yerdə qalanlarının müqəddəratı məlum deyildir.

- Hamburgdan işar olunur [xəbər verilir] ki, Berlində "Desaio"nun məkına fabriksində partlayış vəqə olaraq, 70 adam ölmüş, 50-si yaralanmışdır.

- Odessadan Berlinə verilən xəbərlərə görə, Qara dənizə və Tuna [Dunay] çayı kənarlarında kain [yerləşən] Romanya limanları, Romanya Hökuməti tərəfindən qapadılmışdır.

- Laheydən [Haaqadən] xəbər verilir ki, Fləmenk [Hollandiya] Xariciyyə naziri hollandiaların Amerika qoşununa cəlb münasibətini Fləmenk Hökuməti tərəfindən veriliş protestoya Amerikanın cavabını elam etmişdir [bildirmişdir] ki, dava etmək istəməyən hollandialar cəbhədən qaçarması təhtiqrərar[ə] almışdır [qərarlaşdırılmışdır]. Fəqət cəbhədən qayıtmaq üçün öylə cətin şərait [şərtlər] qoymuşdur ki, orada bulunanlar həmin öyləcə də qalacaqlardı.

QƏZƏTLƏRDƏN

Rusiyada fransız pulları
Maliyyə işlərinə baxan Xalq komissarlığı idarəsinin məlumatına nəzərdən, Moskvada və Rusiyanın sair şəhərlərində bulunan fransız pullarının cəmi 30 milyard franka bəliqdir [çatmışdır]. Bu məbləğ ümum Fransa sərmayəsinin ondan bir və əcnəbi məmləkətlərdə bulunan fransız pullarının üçdə iki (iki sül) hissəsini təşkil edir.

Türküstanda
Təşrinü-əvvəl [oktyabrın] 22-sində Ənzəli telsiz teleqraf mövqifindən [radiostansiyasından] Petrovskaya belə bir teleqraf çəkilmişdir: "Zaqafqaziya - Bəhri-Xəzər İttifaqı ordu və donanmasının baş komandanı Biçeraxova, bizim qoşunlarımız Tecanı işğal etmiş və düşməni Mərv tərəfə qovurlar. Fişənk ilə cəbəl [dağ] toplanma ehtiyacımız var."

Kon.

NƏZARƏTLƏRDƏ

Zaqafqaziya pulları
28 təşrinü-əvvəl [oktyabr] tarixli hökumət iclasında, Gürcüstan Hökumətinin Zaqafqaziya pulları barəsində etdiyi təklifi müzakirə edilmişdir. Gürcüstan Hökuməti özündən ötrü 80 milyon pul buraxmaq istəmişdir.

Azərbaycan Hökuməti Gürcüstanın maliyyəsinə nəzəri-ətibara alaraq, öz razılığını bəyən etmişdir. Fəqət, Gürcüstan Azərbaycanı düşəcəyi hissəni və sabiqdən [keçmişdə] verilməmiş hissəni də vernalidir.

Tranzit müqaviləsi
Tranzit müqaviləsi barəsində Gürcüstan ilə Azərbaycan miyanında [arasında] davam edən müzakirə [müzakirələr] həsni-cərayən kəsb etməkdədir [müsbət istiqamətdə davam etməkdədir].

Hərbi məktəblər
Azərbaycan Hökuməti-cümhuriyyəsi təşrinü-əvvəl 27-sindəki iclasında qəf etmişdir ki, Bakıda açılacaq 3 hərbi məktəbə sərf ediləcək üçün Daxiliyyə Nəzarətinə [Daxili İşlər Nazirliyinə] 50 min rubla təxsis etsin [ayrısın].

"Kooperatsiya" cəmiyyətinə nəzarət
Ərzəq naziri Bələdiyyə İdarəsinə işbu əmri göndərmişdir: Məna çatan məlumatına görə, Məvərayi-Xəzər müstəhləkinə kooperatsiya cəmiyyətinin idarəsi, Bakıdakı anarşi zamanında zarar-dəldə [zarərçəkən] olmuş, bəzi ittifaqa daxil olmuş [ittifaqa daxil olan bəzi] istehlak cəmiyyətlərinin zərərini vermək xayalındadır.

Məzbur [adçıqkılan] cəmiyyətin xə zinəyə olan borcunu nəzərə alaraq, tələb edirəm ki, hesabı təmizləməyincə heç böylə iqdəmətdə [təşəbbüsdə] bulunmasın.

İşbu əmri layiqincə yerinə yetirməkdən ötrü, şəhər uprasından xahiş edirəm ki, həmin cəmiyyətin mədaxiləmərcisinin təhqiqi üçün xüsusi bir nazir [müfəttiş] təyin etsin. Bu nazir cəmiyyətin fəaliyyəti barəsində biza hər ay məlumat vernalidir.

Maarif Nəzarətində [Nazirliyində]
Maarif Nəzarəti tərəfindən Hökumət Şurasında baxılmaq üçün işbu məruzələr hazırlanmışdır.

- Zaqatla ali-ibtidai məktəbi nazirinə [müfəttişinə], məktəbi təmir etmək üçün 1885 rublə təxsis etmək [ayırmaq] xüsusundadır.
- İşbu nazirə məktəbi leylə etmək [internet məktəbinə çevirmək] üçün, yeni məktəb cəbndə [nəzdində] pansionat açmaq üçün 45454 rublə.

Həmin Nəzarət tərəfindən Hökumət Şurasında həyətli-məmurini haqqında [məruzə] müzakirə ediləcəkdir. İdarə müdirliyində Maarif nazirinin xüsusi məmuru Məhəmmədbaşır Şeyxzamanov təklif edilir.

BƏLƏDİYYƏ İDARƏSİ NƏ YAPIR?

Bələdiyyə İdarəsinin ümdə vəzifələrindən birisi və böyüyü şəhər əhalisinin səhəhətini həmişə nəzərdə tutaraq, höfzüsülhə [igiyənə] qanununun mükəmməl surətdə təbii və riyasinin təqibidir [qanuna riyət edilməsinə nəzarətdir]. Xüsusən müharibə və bəhəlal zamanı bu məsələdə Bələdiyyə İdarəsi öhdəsinə pak böyük vəzifələri və məsuliyyəti düşür. Zira, hərbin tövləti etdiy [doğurdugu] şərait təhəttülə [şərtlər altında] adətən, xalq arasında min dürlü sarı [yoluxucu] və qeyrisarı [yoluxucu olmayan] xəstəliklərin münasibəsinə zəminə təraraq, fəvqaladə sürətə intişar edir [yaayılır]. Bilxəssə ki, yənə hərbin doğrudan-doğruya natiçələrinə olan bəhəlalı vaxt, yemək seylərinin gərək kəmiyyət və gərəksə keyfiyyət cəhətcinə normaldan pak aşğı olduğundan dolayı, əhali arasında, xüsusən fəqərə sinfi miyanında [arasında] bir çox xəstəliklər peyda olar. Bundan dolayıdır ki, hər bə bəhəlalı vaxt şəhər ataları öhdəsinə bir əilə başçısı kimi, tam [bütün] şəhərin qeydkeşiyi vəzifəsi düşər. Hal-hazırda xəstəliklərin intişarına [ayılmasına] səbəbiyyət verən bu şəraitin [şərtlərin] hər ikisi mövcuddur.

Şimdiki hər bir vətəndaşın, bilxəssə bələdiyyə həyətinin borcudur xəstəliyini öndün əlməq üçün hər dürlü tədbirlər görsün və çədd artırınsın ki, bari ələci öz əlimizdə olan amillər dəxi dərət üstünə yeni dərət artırınsınlar.

Böylə amillərdən birisi şəhərin tibbiyyə və səhiyyə cəhətindən qayət fəna bir halda olmasındır. Küçələrdən keçənlər, xüsusən kənar məhəllələrdə bir çox seylər görürlər. Məsələn, bu günlərdə şəhəri gəzərəkən, Zavedenski - Verxni-Naqrını küçələrinin küncündə bir at leşi gördüm. Bir az sonra Zavedenski küçə ilə gedərkən, şiddətli bir ifunət eşitdim. Ətrafıma baxdıqda iki pişik (keci) ölüsü gördüm.

Hələ küçələr uzun uzo her yerdə koma-koma zibil yığılması son zaman sanki bir adi hal surəti kəsb etmişdir. Halbuki, bu işlərə baxmaq üçün, Bələdiyyə İdarəsinin müayinə şöbələri var. Bu işlərə nəzarət yetirmək Bələdiyyə İdarəsi Tibbiyyə və səhiyyə şöbəsinin vəzifəsidir. Küçələrin təmizləməyə üçün şəhərin həmişə külli miqdarda süpürgəçisi, arabası vardı. Adətən böylə işlərə lazımcına diqqət veriliirdi. Şimdiki isə, Bələdiyyə İdarəsi guya bütüm vəzifələrini unutmuşdur. Şimdiki guya şəhər yaxud bələdiyyə xidmətçiləri bilmərrə dəyişmişlərdir. İnsan Bakının şimdiki halına baxdıqda, ürəyi yanır. Bəki kimi bir şəhərin tibbiyyə və səhiyyə, təmizlik və abadlıq işlərindən bir halda olması, nəhayət dəracə müəssif [taəssüf doğuran], həm də müəssif olduğu qədar də əhali üçün təhlükəli bir əmrdir [şidir]. Böylə natəmizlikdən,

şübhəsiz, min dürlü xəstəliklər tövdi edər [yarənar]. Hazırki şərait altında isə, xəstəliklərin intişarına sədd çəkmək, qabaqını əlməq asan işlərdən deyildir.

Bundan dolayıdır ki, Bələdiyyə İdarəsinin nəzar-diqətinini bu xüsusə cəlb ilə ümüdvar oluruz ki, küçələrin təmizlənməsi, leşlərin küçədən qaldırılması və sairə haqqında ciddi tədbirlər görür. Şəyəd şəhər "obozu" [naəliyyət vasitələri] zəifləmiş, süpürgəçi əzəlmışsa, Bələdiyyə Məclisi böylə nöqsanın bir ən əvvəl islahına çalışmalıdır.

Xəlil İbrahim

ÖYÜN, MİLLƏT*

Yəvərani-həzrəti-şəhriyarıdan Qafqaz İslam Ordusu Baş komandanı sipəhsalari-əzam dövlətli fəriq Nuri paşa həzrətlərinə ithaf olunur.

Öyün, millət ki, ələfi olub şövkətli sultanın, Hilalin hələsi qılıns əhata türk övətənin.

Təfəxür eylə, ey millət, muradın həsil olmuşdur, Daha əflakə yüksəlməz əninü əhü əfqanın.

Ziyasiz rus zülmündən o yüksək ruhun ölmüşdü, Tutardı şişəyə hər dam şərabı-nab tək qanın.

Qızılğul tək açılı, gül, gör ki, türkün şanlı ordusu Rəvaqi-ərsə nəsb etmiş böyük Osmanlı ünvanın.

Səməyə doğru toğrul tək san ey türk oğlu, uç, yüksəl, Ki, sənsən şanlı övladı şərafli, aski Turanın.

Bulud altında qalmışdı əgərçi kövkəbi-baxtın, Gör imdi nəcmi-zahir tək hilalin, nəcmi-tabanın.

Gərək taqi-müqərnəsədin əsilən şirli tuğrasın, Mələklər zibi-duş etsən İslam ali-Osmanın.

Bütün mümtaz ellərdən olur türk milləti mümtaz, Sürər bundan sora türklük şərafli-şanlı dövrənin.

Məhəmmədamın oğlu Salman Mümtaz

TÜRK ƏDƏBİYYAT VƏ LİSANI VƏ TÜRK CƏRƏYANI-ƏFKARI [TÜRK ƏDƏBİYYATI VƏ DİLİ, TÜRK FİKİR CƏRƏYANLARI] (Ruşən Əşrəf və Ruşəni bəylərin konfransı)

(keçən sayıdan məbad)

Ruşən Əşrəf bəy cəvəbları, məzkur [haqqında bəhs edilən] müqəddimədən sonra əsl mövzunu təşkil edən türk ədəbiyyatına keçərk ədəbiyyat tarixi ilə həyati-milliyətin [milli həyət] müvazi tərəqqisini [paralel inkişafını] böylə təsvir edirlər: "Millətlərin əskilərindən biri olan və bəşəriyyət tarixi ilə yaşayış (bir yaşda) bulunan türk milləti, çox seylər gördü, keçirdi. Himalay dağlarının təpəsi necə buludlar içində qalıb gözəlrimizdə gözük-məyirsə, türk tarixində də o qədər ulaşmış yüksəklikləri var ki, onların həpsini qavramaq bəna vergi [mənim gücüm çatmır iş] deyildir. Yalnız türklərin bir qismi yənə türklərin bir qismindən ürktüb, qərbə doğru qaçdığı vaxt, ümumi türk tarixində yeni bir əlamə doğurdu. Zira türklər yer üzündən silinməsi qəbil olmayan bir millətdir. Nərədə onu batırmağa çalışdırsalar, o, heç bəklənmədən bir tərəfdən çixmiş və varlığını göstərmişdir.

İştə, Ərtəgrül Qazinin hicrat qəfiləsi bir türk diyarından, özge bir türk diyarına - Səlcuqların hökm sürdüüyü diyarə qondu. O vaxt Səlcuqlar tamamilə iranlaşmış, adlarını belə İrən şiyəndə [tərzində] qoydurmışlardı. Hökumətin qullandığı, dənşidığı dil, İrən dili idi. Adətləri, zövqləri, süsləri həmmən-həmmən hər iranlaşmışdı. İrən kəndini bütün Şərqə tanıtmış böyük, qədim və şümullü [geniş yayılmış, əhəta dairəsi geni] bir mədəniyyətdir, fəqət Osman Qazi, Səlcuqi ənqazi [qalıqlar] üstünə dövlətini qurduğu vaxt, iki istiqlal bərdən elan etdi. İstiqlalıyyətin birisi siyasi, digəri dəxi lisanı idi.

Osmanlı dövləti türk dili ilə bərabər quruldu. Bu isə türk millətinin və türk dilinin tarixində unudulmaz bir saadət andır. Bir yenilik başlanğıcıdır. Ondən sonra gün-gündən böyüdü, gözəlləşdi, nazikləşdi. Fəqət İslam, dövlət qədər istiqlalıyyətinə saxlayammadı. Hicrat [köç] yollarından bir çox adət və kəlmə alınmışdı. Yeni vətəndə də İrən dilin, İrən mədəniyyəti bəllənmişdi. Dinimiz də ərəblərin dini idi.

Demək ki, vəznimizi, şeir qaydalarımızı, xəttimizi, sərfimizdəni [morfologiyamızı] bir çox qaydadan ərəblərlə fərsilərdən həmmən [eyni ilə] aldıq. Yalnız bu yabanc qaydaların içində türk kəlmələri yavaş-yavaş gürbüzləşdi [gücləndi] və iyi parçalar da yazıldı, həttə ilk günlərimizdən biza çox qiymətli və çox qudsi bir abidə kimi qalan, hər oxunuşda həpimizə taəssür [duygular] və sevgi ilə doluduran "Mövdlü" vardır. Bunu Süleyman Cələbi yazmışdır.

Fateh dövründə türk dili daha qüvvətli olurdu. Və işte Şeyxilər, Necətilər, Zətilər, Sinan paşalar o dövrədə dilimizə və sanətimizə qüvvə gətirən kişilərdir.

Süleyman Qanuni dövrü siyasətimizin olduğu qədər, ədəbiyyatımızda da bir böyüklük fəslə idi. O vaxtın ruhlarına şahid edən iki sair söyləyəcəyəm ki, biri İstanbul nəzninə yeni şiyəq [üslub] verən Baqidir. O biri də si-zin və bizim ən darin, ən yanıq şairlərimizdən sayılan cənəbi-Füzulidir. Dənə bilər ki, Füzuli Azəri türklərini Osmanlı türklərinə ulaşdırın, bu iki diyar arasında həmmətə qonən bir abidədir. O öylə bir abidə oldu ki, onu siz və biz müştərək bir ziyarətəgə kimi gördük, sevdik.

Fəqət Füzulinin iki tərəfə də görünüşi başqa-başqa idi. Bizim duyğularımıza, sizin duyğularınıza və dilinizə əsər etdi. Füzuli çox millətsevar, dilini çox ıstər bir böyük qəlbli bir türkdür. Ərəbcə və farsca gözəl şeirlər yazılıb, türkcədə böylə seylər yazılmamasa onu üzürdüy. Həp türkcəni zənginləşdirmək qayğısı ilə çalışdı. "Leyli və Məcnun"u bir eşq saiqəsi ilə [eşqin sövq etməsi, ilham verməsi ilə] türkcəyə keçirdi, fəqət Füzulidən sonra iki türk ədəbiyyatı arasında təfəvüt böyüdü, bir-birimizi adətə bir dəştə [səhrada] itirdi. Uzun müharibələr, siyasi və dini savaqlar nəhəq yəra bir millətin iki qolunu bir-birinə düşməni qıldı. Bununla bərabər, necə də ayrılacaq siz də, biz də İrən ədəbiyyatının təsiri altında qaldıq. Nəfi kimi, Nadim kimi, Şeyx Qalib kimi ən böyük, ən dəyərlili şairlərimiz belə Feysi Hindi, Saib Təbrizi, Şövkət Buxari kimilərə həp nəzirə və təqlidlər yazıdılar. Bütün andişələr [düşüncələr] İrən qafəsindən qaynayıb çixmiş bir taqım seylərə bənzəyirdi.

*İsbu abdar [parlaq] şeir Qafqaziya İslam Ordusu Baş komandanı dövlətli fəriq Nuri paşa əfəndimiz həzrətlərinin Şəkiyə vürudu [gəlişi] münasibətində Qafqaziya şüərasından [şairlərindən] möhtəram Məhəmmədamın oğlu Salman "Mümtaz" əfəndi tərəfindən bədabətən söylənmiş və paşa həzrətlərinin namə-namilərində [məşhur adına; şənina] ithafən tab [çap] və nəşr edilmişdir.

«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1918-ci il 30 oktyabr (çərşənbə günü) tarixli XXVI nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

Türk padşahları həp İran şahı, türk qadını həp acəm qadını, türk ruhu və adabı [qayda-qanunu, ədəb-ərkanı] eyni ilə bir iranlı adab və əxlaq kimi təsvir və təlaqqi [qəbul] edillirdi. Öylə ki, ədəbiyyatımız İran ədəbiyyatının İstanbul şöbəsi olmuşdu. Halbuki İran ədəbiyyatı yüksəkdi. Çün o millətin ürəyindən doğma idi. Bizdə isə kiçik qalırdı. Çün taqlıddı. Ruhdan qopmayır, qafadan çıxırdı. Hər bir gözəlliyi iranlılar kimi düşündürdü. Məsələn, bir şairimiz tərsim [təsvir] etdiyi bir gözəlin qaməti üçün mütləqə bir sər, qaşları kaman, hörlükləri birar ilan olduğu nu bir qiyas [müqayisə] qalıbı ədd edirdi [sayırdı].”

Buraya gəldikdə, qafqaziyallıca başbəllı ilan mərhüm Sabirin əski şairlərimizin sevgilisi haqqında yazdığı övsəfda [vasfəda, sifətdə] Rusən Əşrəf bəy kəndi vətəndaşlarına söyləyir: - Bir sərvi üzərində iki ox yayı olarsa, kırıqlar oxlara bənzərsə və bir başın sağından-solundan bir qaç dənə ilan asılmış olarsa, o qadında nəsil bir gözəllik meydana çıxacağı surur.

Sonra, - “Osmanlı şairləri əşarda [şeyrlərdə] hürufat, cinas və təşbehət [təşbehlər] ilə uğraşıdlar.” - deyir.

“Bir misrənin başındakı hərfi digər misra başına qovuşdurduqda ondan nəsil bir mənə tövld edər [meydana çıxan] kimi beytlər ilə nəzmin zahiri tərəfini söylədlir. Qafiyə xatrı üçün beyt, beyt xatrı üçün qəsidə, qəzal yazıdlar. Bunlarda da nə ruh təsviri vardı, nə də təbiət təsviri. Gərçi Nədim və sonra Şeyx Qalib bir əz təsvir gətirdilər. Nədimin qəzallarında ciddən gözəl eşq hərəkətləri, ruh şənklikləri və coşğunluqları vardır. Öylə ki, Osmanlı dövləti [kimi] əsrlərcə bu ərz [yər] üzərənə ən mühüm dastanlar yazan, qəsidələrə və hacviyyələrə səbəbiyyət verəcək xisətlərə və nöqsanları olan bir dövlətin üç-dört əsrlik həyatı ədəbiyyatda haman [dəmənə] olar ki] heç bir iz buraxmadan getdi. Yalnız Füzulinin, Nəfəsin, Nədimin bir qaç qəsidəsilə, bir qaç qəzalı söylə xəff bir həyat göstərdilər. Şeyrimizdə də, nəsrimizdə də bizimkilər böylə oynayarkən Avropada Volterlər, Jan Jak Russollar, Monteskyelər, Didrolar və bunlardan əvvəl Kornellər, Rasinlər, Madam de Lafayetlər, Roşfukolar, Molyerlər gəlmişdi. Ədəbiyyat həyata doğru qoşur, istiqbal yollarını açan, aynıldan bir məşələ olurdu. Avropada zaman-zaman yillərinqəblər doğmağa başladı. Hatta Fransa ittilalibəkirindən [böyük inqilabından] sonra Napoleon əsrində Avropa əfkəri-amməsi [ictimai rəyi] böyük təbəddülatə [dəyişikliyə] uğradı. Hər dövlətlər silahlarını təkmil etməyə [təkmilləşdirməyə] çalışırdı. Ordu yeni intizam üzrə təlim etdilər. İctimai və siyasi həyat üçün yeni yollar açıldı. Ədəbiyyatları da təkamül etdi [kamilləşdi], fənlər [i] [elmlər] də. Avropanın böyüküklüyü qarşısında biz köhnə halımızla qalammazdıq. Qaldıqca yenilirdik. Nəhayət 3-üncü Sultan Səlim də ordumuzu və həyatımızı dəyişmək fikrinə düşdü. Onu əskilər öldürdülər. 2-nci Mahmud taxtı-Osmaniyə [Osmanlı taxtına] cülüs etməsi [xısması] ilə islahat və təcadüddə [yeniliklərə] başladı. Sonra oğlu Sultan Məcid, Gülxənə xətti-hümayun[u] [Gülxənə fərmanı] ilə məmləkətdə islahatə davam etdi. Avropaya təqərrüb ediləcəyi [yaxınlaşacağı] xüsusundə təbliğ edirdi. Kitabları, məktəblərə, ordu ilə buna çalışıldı. O vaxt da Türkiyə müstəid [listədadlı] gənclərindən Avropaya təhsil üçün Şinasiyə göndərdi. Şinasi, əcnəbi məmləkətlərində gördüyü yeniliyi həp vətəndə həyata, ədəbiyyatə tətbiq etməyə başladı. Avropada olan kimi o zaman türk ədəbiyyatında təsvirətdən, yəni gördüyünü eyni ilə kəğız üzərində yazmaqla oxuyanın gözü önündə işbu mənzərəni cəlvələndək qüdrətindən bir şey yox idi. Teatro tərz, roman, hekayə, trjedi, təbiət və ruh təsvirləri də gözükməyərdi. Ədəbiyyatımızda nə təhlik vardı, nə tərki. Bunların ədəbiyyatımıza girməsinə Şinasiyənin əhli dövr səbəb oldu. Şinasiyənin vasitəsilə türk ədəbiyyatı birinci yeniliyi gördü, duydu. Türkiyədə qəzetələr çımnağa başladı.

(yənə var)

YASLI BİR XƏBƏR

Haqiqət, hər bir yaslı xəbəri qəzetələrdə və ya qeyri adəmədən eşidib görəndə vəfat edən kişinin isminə baxıb və na uğrunda çalışdığıni görüb təəssüf edərsən. Əgər türk millətinin uğrunda çalışıb, haqiqət, adəmə pək ziyadə təsir verər. Ələlxüsus, mərhüm arxədəşimiz Kərbəlayi Cahangir Zeynalovun vəfat xəbərini “Azərbaycan” qəzetəsinin 24-cü nömrəsində oxuyub, xəyli yaslı bir xəbər olmaq cəhətində mən də bu məktubu xəstə yatağı min çində göz yaşım ilə, arxədəşim Kərbəlayi Cahangirnin qövm-əqrəbəsinə sərəsaləməti [başsağlığı] vermək ilə və mənlə “Səfa” məktəbində na qədar xəzmətlər çəkibdir. Mən “Səfa” cəmiyyət və məktəbi bulunan Çəmbərkənd məhəlləsinin camaatı tərəfindən izhəri-təəssüf edib [təəssüflənmiş bildirib], Kərbəlayi Cahangir mərhumun ruhuna fatihaxan olaq [“Fatihe” oxuyaraq] qövm-əqrəbələrinə sərəsaləməti verir və mərhumun rahmətdə olmasını Haqq-taaladan istirham edirəm [dilyiyrəm].

Kərbəlayi Balakarim Salamzadə

İSLAM QADINLARINA MÜRACİƏTNAMƏ

Bu sərlövha altında erməni qadınları türk-islam xanımlarına müraciətdən, “Azərbaycan” idarəsinə aşağıdakı məktubu yazmışlardır: “*Biz erməni qadınları, validə və bacıları, müsəlman qadınları, validə və bacılarını müraciət edirik.*

Biz Qafqaziyadə on sənələrlə müttəhidən [birgə] yaşamışıq. Dərdimiz ümumi, səadətımız birgə olmuş. Biri-birimizə gedib-gəlişmiş olmuşduq. Evlərimiz ayrı olmamışdır. Aramızda heç bir xüsumət [ədavət] və düşmənlilik baş vermemişdir. Fəqət, 1905-ci il bəd-baxtanə həyatımızda düşmənlilik, küdurət salıb, xüsumət toxumları səçərəq rahatımızı pozmuşduq. Qara fikirlilərin himməti [sayı] ilə mənhəs ədəvat davam edərək həyatımızı zaharlamış, ürəyimizə ağrı [zahar] saçmışdır. Biz düşmənlilik ilə uğraşmışımız vaxt, başqa millətlər mədəniləşməyə çalışmış, biz isə sanki başqa mənəfemiz yoxmuş kimi, ancaq yek-digərimizi itilafə [tələf etməyə] çalışmışlaq, müsibətimizi artırıdık. Sımdı biz erməni qadınları siz islam qadınlarına müraciət edirik. Gəlin əl-ələ verək. Yalnız biz öz erkəklərimizin qəlbələrindəki düşmənlilik yalovunu söndürə bilərik. Bunların mürabbiyyəsi [tərbiyyəsi] biz, bunları həyata hazırlayan bizik. Biz də çox şey edə bilərik, etməliyiz də. Gənçə, Şaki, Şuşadan istisam ilə ermənilərin əlaqələri əvvəlkindən eyiləmiş, fəqət birca bakılılar biri-birinə yabaqçı olmuşlardır.

Siz müsəlman qadınlarına müraciət edirik. Vəziyyətimizi düşününüz, gələcəyimizi düşünəlim. Düşmənciliyi buraxmaz isək, bizə na kimi bir hal gözələdiyini anlayalım. Siz də öz səslərinizi ucaldırın. Səslərinizin eşidiləcəyinə itminanımız [aminliyimiz] var. Qoy, bizim və sizin müttəfiq səsiniz, işbu iki millət erkəkləri ürəyində yaxşı hissələr oyadacaq bir nəkus [zəng; kilsə zəngi] sədəsi olsun.

Əziz islam anaları, bütün cəhən sülh dəyə çalışır. Biz də sülhə davət etməzsək, böyük cinayət işləmiş olarız.”

Məktubun axırında 16 imza vardır.

TSUQMAYER İLƏ MÜSAHİBƏ

Tiflis qəzetələri mühərriri ilə müsahibə əsnasında professor Tsuqmayer bəyan etmişdir ki:

Gürcü hökumətinin təvəqqeyilə [xahişi ilə] general Fon Kress alman qoşunlarının Gürcüstandan aparılmamasını istidə [xahiş] etmişdir. Fəqət, əmrin dəyişməsinə ümid əzdir. Gürcüstandan alman qoşunlarının çağırılmalarının səbəbinə gəlinca, əmrdə bir səbəb göstərilməmişdir. Fəqət, iki ehtimal olu bilər:

1) Gürcüstandakı alman dəstəsinin mərkəzi qüvvədən ayrılmış qorxusu; 2) Sülh müzakirətinin [müzakirələrinin] Rus[ya] ilə əlaqədar olan siyasi mülahizə.

- Vərnə və Burqaz almanlar tərəfindən tərki edilib, hazırda Müttəfiqlər əlindədir. Fəqət, burası Bəhri-siyahda [Qara dənizdə] alman hərəkətinə bir təhdid təşkil etməz. Zira, məzkur [adçaklı] limanlarda donanma yoxdur. Bəhrisəfiddən [Aralıq dənizindən] də dəmir yolu ilə sualtı qaylaqları gətirmək üçün, bu nöqtələrdə qayığı pozmaq və sonra inşa etməkdən ötrü yeni verflər [tərsənələr] inşa etməlidir.

Qərb cəbhəsində almanlar cəbhəni qısaltdıqdan sonra, almanların vəziyyəti yaxşılaşmışdır. Bir ingilis xəbərində deyilir ki, almanların ricəti [gəri çəkilməsi] dayanmışdır.

Avstriya-Macarıstanda məsrutinin [konstitusiyasının] müxtəlif ölkələrə daha artıq muxtariyyət verilməsini tələb edici bir surətdə dəyişməsi hazırlanır.

- Bolşevizmin Avropada intişarı [yayılması] haqqında varid olan suala cavabən professor demiş ki, bir məmləkət bolşevik qəzasının intişarından məhfuз qalmamışdır. Fəqət, Rusiya Şuralar Hökumətinin cəhana vermış olduğu ibrət dərsi sair millətləri bolşevik yolu ilə getməkdən daşıdır.

- Ümid var ki, gürcü-erməni itxiləli sülh ilə yatırlınsın. Almaniya bu itxiləfə qarşınaməyə çalışır. Əhdnaməminin Gürcüstan sərhədinin mühafizəsi haqqında maddəsinə əməl etmək məsələsinə gəlinca, Almaniya buna o vaxt əməl edər ki, gürcü hökuməti Almaniyə həyatimürraxəsəsinə [nüməyəndə həyətinə] bu xüsusda müraciətdə bulunsun. Hələ böylə müraciət vəqə olmuşdur.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan Hökuməti mühəndis [M. N.] Vinqoqradova tapşırmışdır ki, irəlci Əncüməni-dəniz [Elmlər Akademiyası] və sair fənni [elmi] müəssisələrin təhti-İdarəsində [İdarəsi altında] olub da, bütün Azərbaycanca bulunan ümum fənni müəssisə və idarələri nizama salın və onların həli və atidə [gələcəkdə] davamı xüsusundə bir məruzə təqdim etsin.

Sənəət [sənaye] məktəbi
Mühəndis Vinqoqradovun Tiflisdə bulunan edadi sənəət məktəbinin Bakıya köçürülməsi xüsusundə Ziraət [Kənd Təsərrüfatı] naziri həzrətləri məzkur [adçaklı] mühəndisə bir müqavilə bağlamışdır. Müəvilənəmə mövcubinə [müqaviləyə uyğun olaraq], şu məktəb, Ziraət Nazarətinin təhti-İdarəsində [İdarəsi altında] olacaqdır. Nəzarət məktəb üçün ev və sairə üzrə və sairə üçün yer verməyi itiraz edib [öhdəsina götürür]. Ev və əf yüz bin rubl pul buraxıldıqdan bir ay sonra, məktəbi açmağı mühəndis öhdəsinə alır. Bu məktəbin açılmasından mürad xald arasında ziraət və fəllahat [kənd təsərrüfatı] və əkinçilik işlərinə aid elm və məlumat intişar verməkdir [yayılmasını təmin etməkdir]. Məktəbi iki şöbədə ibarət olur:

1) Ziraət [kənd təsərrüfatı]; 2) sənəət [texniki-incəsənət] şöbələri. Bunların da hərəsi iki şöbə olub, əkinçilik, şu işləri, əkinçiyə lazım məkinələr inşa və sairə kimi fənlər tədris ediləcəklərdir. Bu il, iki ehtiyat [hazırlıq] və iki böyük sinif açılı biləcəkdir. Sifində ehtiyat sındınan başqa, tədris 4 il olacaqdır. Birinci ehtiyat sınıfına daxil olmaq üçün, iki sinifli məktəb qurtarmaq lazımdır. Birinci sinifə girmək üçün, 1872 sanəsi qanunu ilə açılmış məktəbləri bitirməsi, yaxud o qədər oxumuş olmalıdır. Rusiya ali məktəblərini fəna bir halda olmalarından dolayı, bir çox professorlar işsiz qaldıqlarından, bu məktəbə lazım olan qədər yaxşı professorlar davət etmək olacaqdır.

Məvaciblər
Hökumət dəmiryolları, jəndarmaları, Bakı Polis Müfəttişi-ümumisi və qulluqçularına veriləcək məvacibdən ötrü, Daxiliyyə Nəzarətinə 140.000 rublə təxsis etmişdir [ayrılmışdır].

- Azərbaycan Hökuməti-cümhuriyyəsi qətnaməsi mövcubinə [qətnaməsinə uyğun olaraq], Bakı Müfəttişlik Palatası müdiri Aleksey Petrovici Delitsin Azərbaycan Dövlət Nəzarəti müdirliyinə təyin edilmişdir.

Yəhudilər miyanında [arasında]
Yəhudi Milli Komitəsi, Bakı qubernatoru cənaibləri indində [nəzində] Quba yəhudii qaçaqlarını yerlərinə aparmaqdan ötrü, puluz vəqon verilmək barəsində təşəbbüsətdə bulunmuşdur. Qubernator cənaibləri, işbu istidani [xahiş] qəbul edərək, Xaçmaz mövqifində [stansiyasında] 27 vəqon verilməsi xüsusundə binəqədərliq etmişlərdir [sərəncam vermişlərdir]. Bu vaxtdək 1100 nəfər qaçqın göndərilmişdir.

Gömrülxəna
Gömrülxənanın ən ümdə vəzifəsi İran ilə sabıqı [əvvəlki] müamiləni [əməliyyatları] təcdid [bərpa] etməkdir. Gömrülxəna fəaliyyətə başlamışdır. Fəqət, müvəqqət olaraq İran ilə müamilə olmadıqından [əməliyyət aparılmadıqından], faqət sərənsilən əşyası və anbardakı mallar təhqiğ etməyə kifitə [kifayət] edir. Gürcüstan hüdudu və Zaqaf nəhiyəsində birar gömrülxəna şöbələri açılmışdır. Balakan gömrülxənası ikinci sinif, Mağəli üçüncü sinif, Laqədəndən 5 çəğir məsafədə Marinqəz körpüsündə də bir gömrülxəna təsis edilmişdir. Gürcüstan sərhədini möhkəmləşdirmək qəsdilə Qazax qəsədində iki şöbə açılmışdır. Salahlı və Sıxli köylərində gömrülxəna məl buraxmaq ixtiyarından mərhum olmaqla barəbar, sərənsil və onlara lazım olacaq əşyanı buraxırlar. Mallar isə yaxında Poylu, Balakan, Maqəllinə göndərilir.

Fəhla klubları
Kəsbkarlar Şurası ən yaxın zamında şəhər və dairələrində [rayonlarında] fəhla klubları açmaq fikrindədir. Şura dəvətindən ötrü izin hasil etmək qəsdilə, Azərbaycan Hökuməti indində [nəzində] istidadə [xahişdə] bulunur. İşbu məsələlər müzakirə ediləcəklərdir:

1) İttifaqların həli barəsində məruzələ; 2) İttifaqın gələcək həyatı və fəaliyyəti; 3) Maliyyət [maliyyə məsələləri]; 4) Təşkilat və iclasda ariz olu [meydana çıx] biləcək başqa məsələlər.

Şəhərin təmizliyi
Osmanlı kəməndənliyi şəhərin küçələrinin nəhayət dərəcə zibilli olduğunu nəzərə alaraq, təmizlik məsələsində Balədiyyə İdarəsinə yardım etməyə qərar vermişdir. Bu məqsədlə, Mürsəl paşa həzrətləri

Bələdiyyə rəisi müavini Mehdiyəvi hüzuruna dəvətə bəyan etmişlər ki, müvəqqət olaraq Bələdiyyə İdarəsi binəgüzərliginə [sərəncamına] 40 at verilməsi barəsində binəgüzərlig edilmişdir. Bu günlərdə 100-110 at daha veriləcəkdir. İlk dəfə şəhəri təmizləmək üçün 5-6 dənə də böyük avtomobil buraxılacağı mümkünətdəndir. Şəhər atları üçün, Ərzaq və mühiməti-əşgəriyyə idarəsindən ələfiyyət [ot-ələf, heyvan yemi] buraxmağı da Mürsəl paşa həzrətləri ayrıca vəd etmişlər.

İdarədən: Şəhərin təmizlik cəhətindən bunca fəna halda bulunmuşdu zaman, bu müavinət Bələdiyyə İdarəsi üçün böyük əhəmiyyəti haiz olduğundan, Bələdiyyə İdarəsi və şəhər əhalisi boynuna böyük minnətdir.

LƏNKƏRANDA

(xüsusi müxbirimizdən)

Payız mövsümünün hülulu [gəlməsi] ilə güclü yağışlar yağmağa başlamışdır. Bundan dolayı, səhərlə kəndlərin əlaqəsi kəsildiyindən, ərzaq bahəlanır. Məkulətin [ərzağın] bahəlanmasının ümdə səbəbi, Ərzad İdarəsinin bahəliqlə mübarizədən aciz olduğu halda, əzadə satışa mənə olmasındır.

Erməni qoşunları məsuləmanlar arasında əxtariş və həbslər yapıdığı əsnada, məşhur qaçaq Yunis öz dəstəsi ilə şimali rus kəndləri üzərinə düşüb, çalıb-çəpmişdir.

Köməy göndərilmiş erməni qoşunları gəri qayıtmağa məcbur olmuşdur.

T. B.

TEATRO VƏ MUSIQİ

Hacıbəyov qardaşları müdirliyyəti tərəfindən qiş teatro mövsümünün açılması bu günlərdə gəzlanir. Rəsmi-güsad [açılış mərasimi] Hökumət (səbiq Mailov) teatrında icra edilərək, birinci növbədə türk məşahiri-üdəbasından [məşhur ədiblərindən] Namiq Kamal əfəndinin “Akif bəy” yaxud “Namus” adlı əsəri mövqeyi-təməşayə qoyulacaqdır. Rəsmi-güsadın təntənəli bir surətdə icrasına diqqət verilərək, Bakıda yaşayan əziz Osmanlı qardaşlarımız da xüsusi dəvətnamələr göndəriləcəkdir. Rəsmi-güsadın müfəssəl proqramı, xüsusi vəraqələri elan ediləcəkdir.

2-nci növbədə yənə həmin ədibin əsəri olan “Vətən” faciəsi mövqeyi-təməşayə qoyularaq, bütün hasilatı Azərbaycan hərbində canını qurban edən qəhrəman şühədanın [şahidlərinin] övladları nəfinə [yararına] gedəcəkdir.

Bu teatrodə müdirliyyət və aktyorlar bitəmənə [təmənənəsiz] çalışaraq qərar vermişlər mədəxilin çox olması üçün teatro, mətbəə, parikməxər, rəkvizitor, xüləsə, ümum teatroya aid şeylər məccani [pulsuz] olsun.

KÖYLƏRİMİZİN HALI

Lahic qəsəbəsindən bizə yazırlar:
Lahic qəsəbəsi, Şamaxı mahalında dörd dağ arasında vəqə bir qəsəbədir və burada şöse yolu olmadığına görə, çığır yolları ilə ancaq at və qatır işlər. Şamaxı şəhərində və ətrafında erməni-müsəlman dəvasında bir Lahic qəsəbəsi salamat qalıb, onun da yollarının həpsini ermənilər tutmuş idilər. Lahicdə əsla ziraət [əkinçilik] olmadıqından, daıma taxılı Şamaxı ətrafından və Qubadan və ətraf erməni köylərindən almağa məcbur idilər. Odur ki, nəçə dəfə haman yolları tutan ermənilər ilə bir dəstə müsəlləh [silahlı] süvari ədam atışa-atışa yol açib gedib, Gəncədən, Ağdaşdan, Kürdəmirdən taxıl gətiriblər və xərci-kirayə [kirayə ilə yük daşıma xərci] ağır qiymətə taməm olduğundan dolayı, çox baha qiymət ilə taxıl gətirib camaatə verilib və axırda iki ay qədəri mal əti, fındıq, ələfiyyət [ot], nəbatat [bitkilər] ilə dolanıblar. Camaatə mart ayında türklər gəlanəndək, ətrafda olan dağları səngər vurub, gəca-gündüz qarovulla olublar. Lakin, bir tərəfdən əcliq, bir tərəfdən dəvə hazırlığı, digər tərəfdən nəxoşluq və pulsuzluq camaatə təhamülünü [dözlüməsini] müşkül olan dərhlərə salmışdır və bu müddətdə ətraf köylərin hənsinə ermənilər hücum edirdisə, Lahicdən oraya mümkün qədər müsəlləh süvari və piyadə imdadə gedirdi. Xüləsə, çox zəhmət və məşəqqətdən sonra həmiyyəti və yəqrətli böyük türk qardaşlarımızın sayeyi-səadətələrində bu böyük bələdən xilas olduq.

Amma şimdı 3-4 aydır ki, Lahicdə və ətraf köylərində 3-4 növ müsri [yoluxucu] nəxoşluq əmələ gəlib ki, iyirmi, otuz və ələ vaxt olur 5-6 adam vəfat etyayır. Təxminən demək olar ki, Lahicdə və ətrafında 50 min adam tələf olmuşdur. [Bu nəxoşluqlar vəbə, tif, möhriqə [qızdırma] və sair müsri mərzələrdir.]

Şimdiyə qədər Lahicdə bir nəfər doktor, fəldşər, dəvaxənə [aptek] yoxdur. Bu biçərə fələkzədələr [bədəbxtlər] təbipsis, dəvası, ələcis qalıb, üç gün, beş gün, on gün zəhmət çəkəndən sonra dünyaya vida etyayırlar və bu halda baqı [gəridə] qalanlar isə yuzdə səksən və yuzdə doxsan faizi yənə nəxoşdur. Düşmənin yədi-zalimənasından [zülüm eləyan əlindən] salamat qalıb, şimdı dəvasız, doktorsuz, təbipsis qırılız. Bu xüsusda möhtərəm Bakı qubernatorunun hüzuruna arızə verib, Lahicə bir doktor və fəldşər və dəvaxənə göndərmələri rica və təmənnə [xahiş] etmişik. Cənəb qubernatorun və Şəhiyyə və Nəfiə [Şəhiyyə və Sosial Təminat] nazirlərinin diqqətlərini bu xüsusə calb etməklə, şu möhlik [dözlürcü] girdəbdən sahilat-nicətə [nicət səhlinə] çıxarmaqlarını əcizənə təmənnə edəriz.

Həbib Ələkbərzadə

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Ümumi Qafqazıya pulları
Gürcüstan Xarıciyyə naziri Azərbaycan və Ermənistan siyasi nümayəndələrini müraciətə sual etmişdir ki, məzkur [adçaklı] hökumətlər gürcü hökumətilə birlikdə ümumi Qafqazıya pulu (Tiflis pulu) buraxmağı davam etdirməyə razıdırlarmı?

Neft vəqonları
Türki və Məabir Nəzarət [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] əmri mövcubinə [əmrinə uyğun olaraq] təşrin-i-əvvəlin [oktyabrın] 24-ündə Tiflisdən Azərbaycan dəmiryollarına 50 ədəd neft vəqonları göndərilmişdir. Bu vəqonları hökumətimiz kirayə etmişdir.

Bolşeviklərin açılışı
Aclıq elan etmiş bolşeviklərə təşrin-i-əvvəlin [oktyabrın] 23-ündə elan edilmişdir ki, onlar Daxiliyyə nəzirinin əmri mövcubinə [əmrinə uyğun olaraq] bolşevik hərəkətində iştirak etdiyindən naşi [etdiyinə görə], 4 aydan 7 ay kimi həbs edilmişlər. Bu qətnəmə müttəhəim edilənlərin birini qəde etmişdir, başqaları isə əzə edilənə kimi aclıq elan edəcəklərini bildirmişlər. Fəqət, bir nəfəri yoldaşlarının salahiddi [münasib gərməsi] ilə yemək qəbul etməyə məcbur olmuşdur. Bunun əhvalı pək fəna imiş.

Ermənistanda
İrəvandan verılan xəbərlərə görə, Ermənistanda vəbə xəstəliyi əzəlmışdir. Çörəyin qiyməti ucuzlaşmışdır. Hal-hazırda çörəyi 3 rublədən 3 rublə 20 qəpiyə kimi satırlar. Əvvəllərdə isə 4 və yaxud 4 manat 50 qəpik idi. Ermənistan Hökuməti-cümhuriyyəsi bütün qaçqın əhalinin siyahısını tutmuşdur. Hökumət bir fabrika açmağı təhti-qərar almışdır [qərarlaşdırmışdır]. Fabrika binasını sərəf olunmaqdan ötrü 6 milyon rublə təxsis etmişdir [ayrılmışdır]. Rəvayətə görə, buradan çıxacaq qumaşın arşını təxminən 4 rublə 83 qəpiyə taməm olacaqdır. Faktikada 1500 fəhlə işləyəcəkdir.

Kubanda
Kubandan Tiflisə gəlmiş bir zat, ora əhvalı barəsində belə məlumat vermişdir: Kavkaz mövqifi [stansiyası] bolşeviklər əlindədir. Fəqət, Könüllü ordu başqalarının dediyinə görə, mövqifi yaxın zamanda işğal etməyə müvəffəq olacaqlar. Bir çox müharibələrdə sonra, Arməvir şəhəri bolşeviklərin əllərində qalmışsa da, hal-hazırda işğal edirlər. Maykop könüllülər tərəfindən işğal edilmişdir. Yekaterinodarda rahatlıqdır.

Krımda
Gürcüstan Hökuməti xəbər almışdır ki, mühacirlərin Krım Cümhuriyyətinə daxil olmaları qadağan edilmişdir. İşbu qətnəmə elan ediləcəkdir.

Krım Cümhuriyyətinin təsdiqi
Krım Hökuməti Berlinkdəki nümayəndəsindən xəbər almışdır ki, Krım Cümhuriyyətini Almaniyə təsdiq edilmişdir.

Etilaf dövlətlərinin dəniz tələfatları
Berlindən rəsmi surətdə xəbər verilir ki, təmmuz [iyul] ayı ərzində 550.000 ton[nə] ticarət vəqoru təxrib edilmişdir. Müharibə başlanandan bu vaxtdək Etilaf dövlətlərinin 18.800.000 ton[nə] vəqoru təxrib edilmişdir. Bundan 11.600.000 İngiltərənin, Rəsmi surətdə elan edilənlərdən əlavə, təmmuz ayı ərzində 28.000 ton[nə] vəqoru güclü surətdə xəsarətdədə olmuşdur [zədələnmişdir]. Bunlar düşmənlər limanlarına aparılmışdır.

- Sualtı müharibəsindən Etilaf hökumətlərinə dəyən zərər bir daha müdhişdir [dəşşətlidir]. Həmsindən çox İngiltərə qeyb etmişdir. İngiltərənin qızgın çalışması, düşmənlər gəmilərinin, hətta bitərəf dövlətlərə məxsus gəmilərin tutulması belə itirdiyini təcdidə [bərpa etməyə] imkan verənmədi. “N. R. K.” qəzetəsi “D. N.” və “D. K.” nam [adlı] ingilis qəzetələri hökuməti cəbhəyə qoşun göndərməkdə müttəhəim edirlər. Bunların əqədsinə kömür mədanları və gəmiqayıran müəssisələr belə ciddi bir vaxtdə boşluğa məruz qalacaqlardır. Hökumətin cəbhəyə qoşun göndərməsi ticarət səyrisəfaininə [ticarət gəmilərinin hərəkətinə] zərba vurmaqla, məmləkəti fəna bir halda buraxır. “D. T.” qəzetəsinin bəhsi [donanma] müxbiri Argibald Qurd yazır: Bəhriyyə Nəzarəti və tərsənə itminanlarına [xatircəmliklərinə] baxmayaraq yənə bir çox vəqorlarımız qərq olmuşdur. Sualtı müharibəsi barəsindəki işbu məlumat pək maraqlıdır. Düşmənlər donanmasından 1916 sənədə noyabr-fevral aylarında 238.000 brut ton, mart-aprel aylarında 423.000, may-iyun 219.500, iyul 103.000, avqust 309.347, sentyabr 254.000, oktyabr 395.500, noyabr 408.500, dekabr 415.000. 1917 sanədə: yanvarda 439.500, fevral 781.500, mart 885.000, aprel 109.100, may 869.000, iyun 1.016.000, iyul 811.000, avqust 808.800, sentyabr 672.000, oktyabr 674.000, noyabr 607.000, dekabr 702.000. 1918 sanədə: yanvar 632.000, fevral 680.000, mart 689.000, aprel 652.000, may 662.000, iyun 549.000.

Diş hakimii Məlcərski
Torqovaya soqəddə Muxtarovun xənasində nömrə 15. Dişlərə tədəvi edir, doldurur, ağnisiz ixrac edir. Gözəl altın və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək. 210 12-4

Mama M. Q. Şərman
Qəbul edir: məmalıq, ovmaq (masaj) və iynə vurmaq işləri. Həmginin xəstələri qulluq etmək işində də təcrübəsi vardır. Ünvanı: Kolyubakinski küçədə Parapetnik qəbahində Dildarovun 26 nömrəli evində, 2-ci mərtəbə.

Diş müalicəxanası S. M. İtkinin süni diş laboratoriyası
Dişlərin ağnisiz çəkilməsi. Təzə üsulla fərfər və qızıl dişlər qəndarılmasi. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xəhisində olanlar şəhər saat 9-dən birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar. Ünvan: Bolşoy Morskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25. 208 5-5

Arvad diş hakimii Z. A. Şexter xanım
Dişlər ağnisiz çıxarırlar. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayırmə dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kanardan gəlanlər üçün iş tezliklə görölür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dən 2-ya və axşam 4-dən 7-ya kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, parəndi qapıdan. 215 25-5

Müsəlman diş təbissəsi Ayna xanım
Malakan bağının qarşısında Zeylidovun kabinəsində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədəvi [müalicə] edir. Zabitən və əfradin [zabitlərin və əşgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şəraitlə] tədəvi və emal edilir. 213 12-8